

**KANCELARIA
SENATU**

BIURO ANALIZ, DOKUMENTACJI
I KORESPONDENCJI

Warszawa, 15 marca 2023 r.

BADK.DPK.133.21.2023

P10-12/23	Data wpływu petycji 25 stycznia 2023 r.
	Data sporządzenia informacji o petycji 10 marca 2023 r.

KODEKS KARNY WYKONAWCZY

TEMAT

**WYKLUCZENIE Z PEŁNIENIA POSŁUG RELIGIJNYCH
W ZAKŁADACH KARNYCH, ARESZTACH ŚLED CZYCH
KAPELANÓW, KTÓRZY WSPÓŁPRACOWALI ZE SŁUŻBĄ
BEZPIECZEŃSTWA**

WNOSZĄCY PETYCJE: petycja indywidualna

Bogdan Gasiński.

PRZEDMIOT PETYCJI:

Podjęcie inicjatywy ustawodawczej dotyczącej zmiany art. 106 ustawy Kodeks karny wykonawczy, poprzez dodanie § 5 stanowiącego o wykluczeniu z pełnienia posług religijnych w zakładach karnych, aresztach śledczych kapelanów, którzy współpracowali ze służbą bezpieczeństwa.

UZASADNIENIE WNOSZĄCEGO PETYCJE:

Autor petycji wskazał, że obecnie Minister Sprawiedliwości zezwolił, żeby w zakładach karnych i aresztach śledczych posługę religijną sprawowali duchowni, którzy w przeszłości współpracowali ze służbą bezpieczeństwa. Zdaniem autora petycji, to sytuacja nieetyczna. Nawet skazany ma prawo do posługi duchowej, świadczonej przez osobę, która jest nieskazitelna i nie współpracowała z reżimem służby bezpieczeństwa.

STAN PRAWNY:

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2023 r. poz. 127) w **art. 106** § 1 stanowi, że skazany ma prawo do wykonywania praktyk religijnych i korzystania z posług religijnych oraz bezpośredniego uczestniczenia w nabożeństwach odprawianych w zakładzie karnym w dni świąteczne i słuchania nabożeństw transmitowanych przez środki masowego przekazu, a także do posiadania niezbędnych w tym celu książek, pism i przedmiotów.

Skazany ma prawo do uczestniczenia w prowadzonym w zakładzie karnym nauczaniu religii, brania udziału w działalności charytatywnej i społecznej kościoła lub innego związku wyznaniowego, a także do spotkań indywidualnych z duchownym kościoła lub innego związku wyznaniowego, do którego należy; duchowni ci mogą odwiedzać skazanych w pomieszczeniach, w których przebywają (§ 2).

Korzystanie z wolności religijnej nie może naruszać zasad tolerancji ani zakłócać ustalonego porządku w zakładzie karnym (§ 3).

Minister Sprawiedliwości, po zasięgnięciu opinii odpowiednich władz duchownych kościołów i innych związków wyznaniowych, określi w rozporządzeniu, szczegółowe zasady wykonywania praktyk religijnych i korzystania z posług religijnych w zakładach karnych i aresztach śledczych, mając na względzie potrzebę zapewnienia warunków dla indywidualnego i zbiorowego uczestnictwa osób osadzonych w tych zakładach i aresztach w nabożeństwach i spotkaniach (§ 4).

Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1347 ze zm.) w **art. 32 ust. 4** stanowi, że w celu realizacji uprawnień osób wymienionych w ust. 1, 2 i 3 kierownicy odpowiednich zakładów zawierają umowy w sprawie nieodpłatnego wykonywania obowiązków kapelana z duchownymi skierowanymi przez biskupa diecezjalnego.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 września 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad wykonywania praktyk religijnych i korzystania z posług religijnych w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U. nr 159, poz. 1546) w § 3 ust. 1 stanowi, że w celu zapewnienia skazanym wykonywania praktyk religijnych i korzystania z posług religijnych dyrektor zakładu zawiera umowę z kapelanem o wykonywanie posług religijnych.

Podstawę zawarcia umowy o pełnienie funkcji kapelana stanowi skierowanie władzy zwierzchniej lub uprawnionego przedstawiciela kościoła albo innego związku wyznaniowego, wyznaczające go do wykonywania posług religijnych w danym zakładzie (ust. 2).

W umowie określa się m.in. zakres czynności kapelana, zasady jego zastępstwa przez innego duchownego, zakres i zasady korzystania przez kapelana przy wykonywaniu posług religijnych z pomocy innych osób, zasady współdziałania z dyrektorem zakładu oraz przypadki, w których umowa ulega rozwiązaniu (ust. 3).

W razie nagłej potrzeby posługi religijnej i niemożności jej udzielenia przez kapelana lub zastępującego go duchownego, dyrektor zakładu zwraca się o jej udzielenie do innego duchownego tego samego kościoła lub związku wyznaniowego (ust. 4).

DZIAŁANIA POWIĄZANE:

Przepis konkretyzuje wskazane w art. 102 pkt 3 k.k.w. prawo skazanego do wolności religijnej, precyzując jego zakres i tryb korzystania z niego. Stanowi to również przedmiot unormowań **Europejskich Reguł Więziennych**. Fundamentalne znaczenie w zakresie opieki duchowej ma reguła 29, stosownie do której wolność myśli, sumienia i wyznania więźniów musi być szanowana. Tak dalece, jak to możliwe, rygor więzienny powinien być zorganizowany w sposób pozwalający więźniom na praktykowanie ich religii i wiary poprzez możliwość uczestniczenia w religijnych obrzędach i spotkaniach prowadzonych przez zatwierdzonych przedstawicieli tych religii lub wiary, przyjmowania prywatnych wizyt składanych przez przedstawicieli tych religii, oraz posiadania książek lub literatury związanych z ich religią lub wiarą.

Więźniowie nie mogą być zmuszani do praktykowania religii lub wiary, uczestniczenia w obrzędach lub spotkaniach religijnych, brania udziału w praktykach religijnych lub przyjmowania wizyt składanych przez przedstawicieli jakiegokolwiek religii i wyznania.

Analizowana kwestia została poruszona także w zaleceniach Rekomendacji 914(1981) Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy, gdzie wskazano, iż więźniowie powinni mieć możliwość praktyk religijnych wewnątrz więzienia, w takim zakresie, w jakim można je odpowiednio zorganizować. (...)

Szczegółowe zasady wykonywania praktyk religijnych i korzystania z posług religijnych w zakładach karnych i aresztach śledczych zostały uregulowane w wydanym – z upoważnienia wynikającego z art. 106 § 4 – rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z 2 września 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad wykonywania praktyk religijnych i korzystania z posług religijnych w zakładach karnych i aresztach.

Zgodnie z przepisami powołanego rozporządzenia skazani mają prawo uczestniczyć w nabożeństwach i spotkaniach, także indywidualnych, o charakterze religijnym, które odbywają się w kaplicy lub innym odpowiednio przystosowanym do tego celu pomieszczeniu albo miejscu na terenie zakładu karnego lub aresztu śledczego (§ 1 ust. 1 r.w.p.r.). Skazani odbywający karę w zakładzie typu zamkniętego są doprowadzani do pomieszczeń i miejsc, o których mowa, przez funkcjonariuszy Służby Więziennej. Natomiast skazani odbywający karę w zakładzie typu półotwartego lub otwartego udają się do tych pomieszczeń i miejsc bez dozoru funkcjonariusza Służby Więziennej w ustalonej kolejności (§ 2 r.w.p.r.). Praktyki i posługi religijne o charakterze indywidualnym mogą odbywać się również w celach mieszkalnych, szpitalnych i izbach chorych, jeżeli nie zakłócają obowiązujących w zakładzie zasad porządku i bezpieczeństwa oraz jeżeli zapewnione są warunki prywatności wykonywania tych praktyk i posług (§ 1 ust. 4 r.w.p.r.). Typ zakładu karnego wpływa zatem jedynie na sposób korzystania przez skazanych z prawa do wolności religijnej.

Porządek wewnętrzny w zakresie wykonywania praktyk religijnych i korzystania z posług religijnych dyrektor zakładu ustala w porozumieniu z duchownymi Kościołów lub innych związków wyznaniowych, wykonującymi posługi religijne w zakładzie. W porozumieniu z kapelanami ustala on zasady i kolejność korzystania przez poszczególne grupy skazanych z pomieszczeń i miejsc, gdzie odbywają się nabożeństwa i spotkania o charakterze religijnym. Podejmując decyzję, musi mieć na względzie porządek

i bezpieczeństwo zakładu oraz wielkość tych pomieszczeń i miejsc (§ 1 ust. 2 i 3 r.w.p.r.). Dyrektor zakładu podejmuje niezbędne czynności w celu zapewnienia odpowiednich warunków do wykonywania praktyk i posług religijnych oraz korzystania z tych posług, a także zasięga opinii kapelana w sprawie organizacji posług religijnych (§ 5 r.w.p.r.). Stosownie do § 14 ust. 2 pkt 12 regulaminu o.p.w.k.p.w. dyrektor zakładu karnego w porządku wewnętrznym zakładu karnego określa dni, godziny i miejsce odprawiania nabożeństw, odbywania spotkań religijnych oraz nauczania religii¹.

Prawo skazanego, o którym mówi art. 106 § 1 k.k.w., nie może być ograniczane decyzją dyrektora zakładu karnego. Może on jednak ustalić w porządku wewnętrznym zakładu czas i miejsce korzystania przez skazanych z różnego rodzaju posług religijnych, a więc dni, godziny i miejsce odprawiania nabożeństw, odbywania spotkań religijnych oraz nauczania religii (§ 14 ust. 2 pkt 12 regulaminu wykonywania kary pozbawienia wolności)².

Standard korzystania z wolności religijnej przez skazanego ma być jednakowy, niezależnie od rodzaju i typu zakładu karnego (o rodzajach i typach zakładów karnych zob. art. 69 i art. 70, a także art. 84 i n.). Należy jednak przyjąć, że szczegóły techniczne dotyczące korzystania z omawianego prawa mogą się różnić w zależności od typu zakładu karnego (tezy do art. 90-92)³.

INFORMACJE DODATKOWE:

W myśl § 3 r.s.z.w.p.: "1. W celu zapewnienia skazanym wykonywania praktyk religijnych i korzystania z posług religijnych dyrektor zakładu zawiera umowę z kapelanem o wykonywanie posług religijnych. 2. Podstawę zawarcia umowy o pełnienie funkcji kapelana stanowi skierowanie władzy zwierzchniej lub uprawnionego przedstawiciela kościoła albo innego związku wyznaniowego, wyznaczające go do wykonywania posług religijnych w danym zakładzie. 3. W umowie określa się m.in. zakres czynności kapelana, zasady jego zastępstwa przez innego duchownego, zakres i zasady korzystania przez kapelana przy posługach religijnych z pomocy innych osób, zasady współdziałania z dyrektorem zakładu oraz przypadki, w których umowa ulega rozwiązaniu."

Umowa z kapelanem powinna zawierać zakres czynności kapelana, zasady jego zastępstwa przez innego duchownego, zakres i zasady korzystania przez kapelana przy

¹ Dąbkiewicz Krzysztof, Kodeks karny wykonawczy. Komentarz LEX/el. 2020.

² Postulski Kazimierz, Kodeks karny wykonawczy. Komentarz, wyd. IV, WKP 2017.

³ Hołda Zbigniew, Postulski Kazimierz, Kodeks karny wykonawczy. Komentarz, LEX / Arche 2008.

wykonywaniu posług religijnych z pomocy innych osób, zasady współdziałania z dyrektorem zakładu oraz przypadki, w których umowa ulega rozwiązaniu⁴.

Należy również zwrócić uwagę, że zgodnie z art. 7 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów (Dz. U. z 2021 r. poz. 1633 ze zm.) - obowiązek złożenia oświadczenia, dotyczącego pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa lub współpracy z tymi organami w okresie od dnia 22 lipca 1944 r. do dnia 31 lipca 1990 r., zwanego dalej "oświadczeniem lustracyjnym", mają osoby, o których mowa w art. 4, urodzone przed dniem 1 sierpnia 1972 r.

Artykuł 4 wskazanej ustawy zawiera szczegółową listę osób pełniących funkcje publiczne. Na liście nie zostali uwzględnieni duchowni.

OPRACOWAŁA

Joanna Maria Leśniarek

WICEDYREKTOR

Danuta Antoszkiewicz

⁴ Rakoczy Bartosz, Ustawa o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Polsce. Komentarz, Oficyna, Warszawa 2008 r.